

Problematika integrace a inkluze v rámci sportu osob se zdravotním postižením Problematika školství

Ladislav Bláha

KTVS PF UJEP

Úmluva o právech osob se zdravotním postižením

- Strategický dokument - 2008 OSN,
- ČR se smluvní stranou stala v roce 2009.
- Nalezení vhodných způsobů naplňování této mezinárodní úmluvy na různých úrovních v ČR.
- Účel úmluvy - podporovat, chránit a zajišťovat plné a rovné užívání všech lidských práv a základních svobod všemi osobami se zdravotním postižením a podporovat úctu k jejich přirozené důstojnosti.

Co znamená v oblasti vzdělávání

- Vyjadřuje se k zajištění inkluzivního vzdělávacího systému na všech úrovních včetně celoživotního vzdělávání.
- Přijetí příslušných opatření pro zaměstnávání učitelů, včetně učitelů se zdravotním postižením (přičemž není důvod z toho vyjímat tělesnou výchovu!!!).

- **Státy zajistí, aby osobám se zdrav. postižením byla poskytována přiměřená úprava podmínek vzdělávání (např. úprava individuálních plánů při studiu na tělovýchovných pracovištích).**

Torontská charta pohybové aktivity: globální výzva (2010)

- Mezinárodní dokument zaměřený na podporu pohybové aktivity a globální výzvu ke zvyšování úrovně pohybové aktivity obyvatel.
- „Zajistit rovný přístup s cílem snížit sociální a zdravotní nerovnosti a rozdíly v dostupnosti pohybové aktivity“ (GAPA, 2010).
- Podpora spolupráce a vytváření partnerství se skupinami sociálně znevýhodněných obyvatel.

Dlouhodobý program zlepšování zdravotního stavu obyvatelstva České republiky

- Zdraví pro všechny v 21. století
(dále jen „ZDRAVÍ 21“)

Představuje racionální, dobře
strukturovaný model komplexní péče
společnosti o zdraví a jeho rozvoj,

Školský zákon 561/2004 Sb.

- doplněn vyhláškou č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.
- v §1, odst. 1 deklaruje, že vzdělávání ... se uskutečňuje s pomocí **podpůrných opatření**, která jsou odlišná nebo jsou poskytována nad rámec individuálních pedagogických a org. opatření spojených se vzděláváním žáků stejného věku ve školách, které nejsou samostatně zřízené pro žáky se zdr. p.

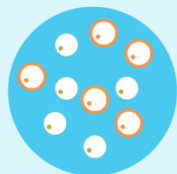
Podpůrnými opatřeními při speciálním vzdělávání se rozumí využití speciálních metod, postupů, forem a prostředků vzdělávání, kompenzačních, rehabilitačních a učebních pomůcek, speciálních učebnic a didaktických materiálů, zařazení předmětů speciálně pedagogické péče, poskytování pedagogicko-psychologických služeb, zajištění služeb asistenta pedagoga, snížení počtu žáků ve třídě, oddělení nebo studijní skupině nebo jiná úprava organizace vzdělávání zohledňující speciální vzdělávací potřeby žáka.

K novele vyhlášky č. 73/2005

Novela této vyhlášky č. 147/2011 pak nově nařizuje běžným školám **vytvořit podmínky pro integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami na příslušné spádové škole.**

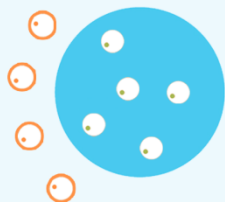
Možnosti

ZÁKLADNÍ MOŽNÉ PŘÍSTUPY KE VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ

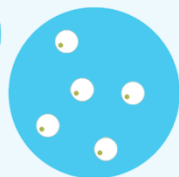
INKLUZE

Děti s podpůrnými opatřeními se, pokud je to možné, vzdělávají v běžné třídě společně se všemi dětmi.

exkluze

Děti s postižením, nesplňující (ale případně i splňující) kritéria, která více či méně svévolně vymezí nějaká vyšší instance, se kompletně vyloučí ze vzdělávání.

segregace

Děti, které se mají vzdělávat, se rozdělují podle předem vymezených kritérií na určité podskupiny.

integrace

Nadále existují vedle sebe rozdílné podskupiny, ale děti s postižením mohou - s určitou podporou - navštěvovat běžné školy.

Přístupy v sociální integraci

ASIMILAČNÍ PŘÍSTUP

*pro společnost zpočátku snazší,
celkově
však méně výhodný*

znevýhodnění je záležitostí konkrétního jedince, jeho sociální integrace **závisí na schopnosti přizpůsobit se společenské majoritě**, která určuje pravidla soužití

ADAPTAČNÍ (KOADAPTAČNÍ) PŘÍSTUP

*pro společnost zpočátku
náročnější,
celkově však výhodnější*

znevýhodnění je společný problém konkrétních osob a celé společnosti, snahu jedince o sociální integraci podporuje společnost vstřícnými opatřeními (např. odstraňování bariér), **přizpůsobování je vzájemné**

Integrovaná Tv

Tv s aplikováním přístupů a způsobů zapojení žáků se zvláštními vzdělávacími potřebami do výuky předmětu „Tělesná výchova“ běžných škol.

Cílem je poskytnout i žákům s těžkými a trvalými zdravotními postiženími společnou zkušenost s *provozováním pohybových aktivit v rámci Tv* s jejich zdravými vrstevníky, a přitom respektovat jejich specifické potřeby.

východisko Průcha, 2002; úprava Bláha, 2016

Stupeň integrace	Reálný obraz
1. sociálně integrovaný	postižení neomezuje plnou účast při všech společenských činnostech
2. účast inhibovaná	postižení vyvolává určitou nevýhodu, která znamená mírné omezení
3. omezená účast	osoby se neúčastní plně obvyklých společenských činností, jejich postižení negativně ovlivňuje např. manželství, sexuální život apod.
4. zmenšená účast	v důsledku postižení nejsou osoby schopné navázat náhodné kontakty a jejich účast ve společenském životě je omezena na přirozené komunitární vztahy – rodina, domov, pracoviště apod.
5. ochuzené vztahy	jde o omezení ve fyzickém, sociálním či psychickém vývoji bez tendencí ke zlepšení
6. redukované vztahy	jedinci jsou schopni udržovat vztahy pouze k vybrané a omezené skupině či k jednotlivci
7. narušené vztahy	jedinci nejsou schopni udržovat trvalejší vztahy s ostatními lidmi, změny chování působí negativně i v prostředí přirozené skupiny
8. společenská izolovanost	jde o specifické případy segregace, o osoby, jejichž schopnost míry integrace je nezjistitelná právě pro jejich izolovanost

V návaznosti na to...

Inkluzivním (společným) vzděláváním nazýváme způsob vzdělávání, který dbá na maximální rozvoj každého žáka s ohledem na jeho individuální potřeby a specifika.

Inkluze je nikdy nekončící proces, ve kterém se lidé s postižením mohou v plné míře zúčastňovat všech aktivit společnosti stejně jako lidé bez postižení.

Myšlenka

Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami by měly strávit většinu svého školního dne v běžné třídě a že většina nezbytných podpůrných opatření by jim měla být poskytnuta právě v tomto prostředí.

opravdové inkluzivní vzdělávání vytváří podmínky, ve kterých je rozdílnost - v nejširším slova smyslu – chápána jako přirozená součást kolektivu a každodenní reality.

Co znamená inkluze

„Inkluze znamená vytvoření takového prostředí ve třídě, které vítá a oceňuje odlišnosti“.

Inkluze se dá chápat jako stav, kdy se člověk s postižením rodí do společnosti, která akceptuje jeho odlišnost a odlišnost každého svého člena, kdy je tedy normální být jiný a takové dítě se rodí do společnosti, která se nad jeho stavem vůbec nepozastavuje

- Nesoustředuje se pouze na akademické výsledky, ale také na
 - rozvíjení sociálních dovedností žáků,
 - žáky učí týmové práci, jak mezi sebou navazovat kontakty, jak spolu vycházet přesto, že každý má jiné schopnosti.
 - Děti se učí respektovat a pozitivně hodnotit odlišnosti a schopnosti, které každé dítě do kolektivu přináší a přispívá současně k tomu, že se v nich rozvíjí pocit sounáležitosti.

Inkluze znamená, že dítě se speciálními vzdělávacími potřebami se učí ve třídě se svými vrstevníky a participuje na aktivitách jako člen třídního kolektivu a to za přítomnosti všech potřebných podpor.

Inkluzivní škola – škola, která aplikuje principy inkluze.

Výhody a nevýhody integrace
„...o čem se také dnes mluví...”

...v rámci inkluze...”

Výhody integrace

Dítě je řádným žákem běžné školy viz bydliště.

Žák postupuje se svým ročníkem a jeho věk zhruba odpovídá věkovému průměru dětí ve třídě (společné dospívání vrstevníků).

Při integraci nedochází k segregaci (vyloučení) ze společnosti.

Intaktní („nepostižení“) žáci mohou pozitivním způsobem posouvat dítě s postižením ve vzdělávání.

Dítě se připravuje na dospělý život v běžném prostředí.

Dostává se mu kvalitnějšího vzdělávání v důsledku vyšších nároků v běžném prostředí.

Kontakt se spolužákem se zdravotním postižením přináší intaktním dětem snazší přijetí rozdílů mezi lidmi.

Přítomnost jedince s postižením působí v intaktní skupině pozitivně na chování ostatních, učí je toleranci a respektu k odlišnostem.

Dochází k většímu zapojení rodičů.

Náhled společnosti jako na žáka běžné školy přináší do budoucna pro dítě s postižením méně problémů v socializaci.

Nevýhody integrace

Oproti tzv. běžným školám je ve speciálních školách lepší vybavení – speciální zařízení a pomůcky, odborně připravení speciální pedagogové. Bývá zde běžně dostupná i odborná léčebná, rehabilitační a sociální péče a poradenská služba.

Ve třídě s větším počtem žáků je menší možnost individuálního přístupu. Ve spec. školách je počet žáků ve třídě nižší a pedagog má dost prostoru pro individuální přístup.

Může dojít k odmítání integrovaného žáka intaktními spolužáky i rodiči ostatních dětí.

Intaktní žáci často negativně hodnotí „výhody“ spolužáka s postižením, vytváří se mezi nimi odstup či nenávist a závist.

Pro žáka s post. mohou představovat intaktní spolužáci nedostupnou konkurenci.

Na straně dítěte se zdravotním postižením může nastat stres z nezvládnutého učiva.

Integrace v sobě zahrnuje i možnost, že se dítě s postižením nechá vmanipulovat do role nemohoucího, bezmocného.

L. Bláha - ATvSZdrP a ITV

Národní akční plán inkluzivního vzdělávání 2010

- Strategický dokument MŠMT ČR.
- Cíl - zvýšit míru inkluzivního pojetí vzdělávání v českém vzdělávacím systému.

<http://www.ceskaskola.cz/2010/05/narodni-akcni-plan-inkluzivniho.html>

Akční plán inkluzivního vzdělávání na období 2016 – 2018 (APIV)

- navazuje na Strategii vzdělávací politiky ČR do roku 2020 a na Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy v ČR na období 2015 – 2020.
- Cíl - nastavení pozitivních podmínek pro vzdělávání všech žáků tak, aby při zabezpečení adekvátních podpůrných opatření, nezbytných pro zajištění vzdělávacích potřeb každého žáka, bylo možné vzdělávání uskutečňovat přednostně v hlavním vzdělávacím proudu.,
- navržené legislativní změny v novele školského zákona.

Dále...

Pro léta 2016 až 2018 se jedná o

- zavedení podpůrných opatření pro děti, žáky a studenty se speciálními vzdělávacími potřebami,
- zavedení přesné evidence a statistiky žáků vzdělávaných v inkluzivním prostředí,
- o zpřesnění a sjednocení diagnostiky tak, aby byla žákům s jakýmkoli znevýhodněním či postižením nabídnuta adekvátní podpora v rámci vzdělávacího systému, a
- zavedení nového revizního systému v rámci diagnostiky poradenských zařízení.

Novela zákona č. 561/2004 Sb., o
předškolním, základním, středním,
vyšším
odborném a jiném vzdělávání
„Školský zákon“.

ze dne 20. dubna 2016, s platností od 1. 9. 2016

http://www.msmt.cz/uploads/skolsky_zakon.pdf

Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných

[https://www.epravo.cz/vyhledavani-
aspi/?Id=85705&Section=1&IdPara=1
&ParaC=2](https://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=85705&Section=1&IdPara=1&ParaC=2)

PODPORA VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ, ŽÁKŮ A STUDENTŮ SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI

KDO je *Žák a student se speciálními vzdělávacími potřebami*

...se rozumí osoba, která k naplnění svých vzdělávacích možností nebo k uplatnění nebo užívání svých práv na rovnoprávném základě s ostatními potřebuje poskytnutí podpůrných opatření.

Co jsou *Podpůrná opatření*

- nezbytné úpravy ve vzdělávání a školských službách odpovídající zdravotnímu stavu, kulturnímu prostředí nebo jiným životním podmínkám dítěte, žáka nebo studenta.
- právo na bezplatné poskytování podpůrných opatření školou a školským zařízením.

V čem spočívají podpůrná opatření

- a) poradenské pomoci školy a školského poradenského zařízení,
- b) úpravě organizace, obsahu, hodnocení, forem a metod vzdělávání a školských služeb, včetně zabezpečení výuky předmětů speciálně pedagogické péče a včetně prodloužení délky středního nebo vyššího odborného vzdělávání až o dva roky,
- c) úpravě podmínek přijímání ke vzdělávání a ukončování vzdělávání,
- d) použití kompenzačních pomůcek, speciálních učebnic a speciálních učebních pomůcek, využívání komunikačních systémů neslyšících a hluchoslepých osob^{11a)}, Braillova písma a podpůrných nebo náhradních komunikačních systémů,

- e) úpravě očekávaných výstupů vzdělávání v mezích stanovených rámcovými vzdělávacími programy a akreditovanými vzdělávacími programy,
- f) vzdělávání podle individuálního vzdělávacího plánu,
- g) využití asistenta pedagoga,
- h) využití dalšího pedagogického pracovníka, tlumočníka českého znakového jazyka, přepisovatele pro neslyšící nebo možnosti působení osob poskytujících dítěti, žákovi nebo studentovi po dobu jeho pobytu ve škole nebo školském zařízení podporu podle zvláštních právních předpisů, nebo
- i) poskytování vzdělávání nebo školských služeb v prostorách stavebně nebo technicky upravených.

Postupy a opatření v podmínkách školy

Pokud žák se zdravotním postižením potřebuje k naplnění svých vzdělávacích možností nebo k uplatnění a užívání svých práv na rovnoprávném základě s ostatními poskytnutí podpůrných opatření, stává se žákem se speciálními vzdělávacími potřebami

(viz RVP, 2017 – <http://www.msmt.cz/file/43792/>).

Má právo na vzdělávání, jehož obsah, formy a metody odpovídají jeho vzdělávacím potřebám a možnostem, na vytvoření nezbytných podmínek, které toto vzdělávání umožní, a na poradenskou pomoc školy a školského poradenského zařízení.

Podpůrná opatření na úrovni pěti stupňů jsou stanovena § 16 školského zákona.

Pro žáky se zdravotním postižením a zdravotním znevýhodněním se při přijímání ke vzdělávání a při jeho ukončování stanoví vhodné podmínky odpovídající jejich potřebám.

PO prvního stupně uplatňuje škola nebo školské zařízení samostatně,

PO a vlastně tak speciální vzdělávací potřeby žáků na úrovni druhého až pátého stupně uplatňována podle Školského zákona § 16 jsou možná pouze s oporou o doporučení školského poradenského zařízení (ŠPZ).

Průběh přípravy návrhu opatření

Standardní průběh práce ŠPZ jako jsou Speciální pedagogické centrum (SPC) či Pedagogicko psychologická poradna (PPP) začíná zkontaktováním zákonného zástupce dítěte / žáka a domluvou vhodného termínu k vyšetření.

V případě vážnějšího odhalení problému v jakékoliv oblasti je vhodné objednat se na vyšetření do ŠPZ k určenému specialistovi.

Při nástupu dítěte do zařízení se vyšetřující specialista ŠPZ seznámí s rodiči a získává přehled o rodinném zázemí žáka.

Samotné vyšetření probíhá bez přítomnosti rodičů specialistou – odborníkem z praxe (klinický psycholog, logoped, surdoped atd.).

Na základě série odborných testů, které jsou specifikované pro konkrétní podezření a oblasti, je odborníkem z praxe vyhotovena odborná diagnosa, na jejímž základě pověřený zástupce ŠPZ vytváří **doporučující a zhodnocující dokumenty pro školu a přímo pro žáka nebo jeho zákonné zástupce.**

Jaké to jsou dokumenty

1. **Doporučení ŠPZ** pro vzdělávání žáka se speciálními vzdělávacími potřebami ve škole – dokument zejména doporučujícího charakteru **vytvářený pro školu nebo školské zařízení a**
2. **Zpráva ŠPZ** – ta je **pouze pro žáka nebo zákonného zástupce** a týká se především osobní anamnézy žáka.

Doporučení ŠPZ

obsahuje anamnézu žáka (rodinnou i osobní), informace o škole a třídě/ročníku, ve kterém je žák vzděláván a zejména pak doporučení, včetně návrhu kompenzačních pomůcek. Uvedeny jsou i termíny:

- konzultace ŠPZ s danou výchovně vzdělávací institucí,
- kdy doporučení vstupuje v platnost a
- kdy je nutné žáka opět vyšetřit.

Součástí Doporučení ŠPZ a zároveň jedním z dílčích podpůrných opatření je taktéž uvedení, zda je vhodné žáka vzdělávat, či nikoli podle individuálního vzdělávacího plánu (IVP).

Podpůrná opatření

Na úrovni I - si je vypracovává sama škola.

Pro žáky na úrovních podpůrných opatření II. až V. stupně vytváří škola IVP s oporou o metodické vedení ŠPZ.

Podpůrná opatření jsou definována školským zákonem. Podle rozsahu a obsahu se člení do I – V. stupně. Podpůrná opatření různých stupňů lze kombinovat.

(Dále viz <http://www.msmt.cz/vzdelavani/podpurna-opatreni#otazka1>.)

Podrobnosti k jednotlivým opatřením uvádí
Vyhláška č. 27/2016 Sb. ze dne 21. ledna 2016
o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími
potřebami a žáků nadaných a Ministerstvo
školství, mládeže a tělovýchovy ji stanovilo
podle § 19, § 23 odst. 3 a § 26 odst. 4 zákona č.
561/2004 Sb., o předškolním, základním,
středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání
(školský zákon), ve znění zákona č. 383/2005
Sb., zákona č. 49/2009 Sb. a zákona č. 82/2015
Sb.

Koncepce podpory sportu 2016-2025 SPORT 2025

Usnesení vlády ČR ze dne 27. 6. 2016
čj. 753/16

<http://www.olympic.cz/upload/files/Koncepce-sportu-2016-2025.pdf>

3.6 Oblast 6

- Sport handicapovaných

Sport handicapovaných je integrální součástí sportovního prostředí České republiky. Sportovní svazy, střešní sportovní organizace a významné sportovní akce sportu handicapovaných jsou pravidelnou součástí státní podpory. Sport je pro tyto občany důležitým nástrojem inkluze.

Strategický cíl 1 - Zajistit dostupnost sportu pro handicapované

Strategický cíl 2 - Vytvářet ucelený systém péče o talentovanou handicapovanou mládež a reprezentaci mj. vytvoření uceleného systému podmínek pro talentovanou handicapovanou mládež i reprezentaci.

Aplikované významné dokumenty inkluzivního vzdělávání

Úmluva o právech osob se zdravotním postižením
(OSN 2006, ČR 2009) - zákon č. 198/2009 Sb.
o rovném zacházení a právních prostředcích
ochrany před diskriminací a o změně některých
zákonů – antidiskriminační zákon

Strategie vzdělávací politiky České republiky do
roku 2020

Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje
vzdělávací soustavy České republiky na období
2015-2020

Akční plán inkluzivního vzdělávání na období 2016-2018.

Situační zpráva o inkluzivním vzdělávání.

Národní plán podpory rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na léta 2015-2020.

Akční plán podpory odborného vzdělávání.

**AKČNÍ PLÁN INKLUZIVNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ NA
OBDOBÍ 2019 – 2020**

STRATEGIE VZDĚLÁVACÍ POLITIKY ČR DO ROKU 2030+

- klíčový dokument pro rozvoj vzdělávací soustavy ČR v dekádě 2020 – 2030+.
- Cílem je modernizovat vzdělávací systém Česka v oblasti regionálního školství, zájmového a neformálního vzdělávání a celoživotního učení, připravit ho na nové výzvy a zároveň řešit problémy, které v českém školství přetrvávají.
- <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategie-2030>

MŠMT - 2025

rozdíví systém podpůrných opatření, posiluje role školních psychologů, speciálních pedagogů a asistentů pedagoga a financuje programy zaměřené na prevenci a podporu wellbeingu. Důležitou součástí jsou také multidisciplinární týmy duševního zdraví, které přímo pomáhají školám v nejnáročnějších situacích.

Podpora inkluze znamená především vytváření podmínek, které umožňují žákům se speciálními vzdělávacími potřebami plně se zapojit do výuky.

Díky rostoucímu počtu asistentů pedagoga, psychologů a speciálních pedagogů.

Legislativní změny zároveň usnadňují přechod mezi mateřskou a základní školou a podporují moderní formy výuky, například tandemové vyučování.

Programy OP JAK

L. Bláha - ATvSZdrP a ITV

Zdroje a literatura:

LECHTA, V., ed. 2010. Základy inkluzivní pedagogiky: dítě s postižením, narušením a ohrožením ve škole. 1. vyd. Praha: Portál. 440 s. ISBN 978-80-7367-679-7.

Dokumenty – viz webové stránky např. Osobnostní rozvoj pedagoga

Číslo projektu: CZ.1.07/1.3.07/04.0007

<http://www.msmt.cz/sport/narodni-program-rozvoje-sportu-pro-vsechny>

<http://www.msmt.cz/dokumenty-3/zakon-o-podpore-sportu>

<http://www.olympic.cz/upload/files/Koncepce-sportu-2016-2025.pdf>

<http://osobnostnirozvojpedagoga.cz/moduly/m1/5-1-1-vymezeni-integrace-a-inkluze-ve-vzdelavacim-procesu.html>

http://www.msmt.cz/uploads/skolsky_zakon.pdf

<http://www.ceskaskola.cz/2010/05/narodni-akcni-plan-inkluzivniho.html>

<https://sancedetem.cz/pro-proti-integrace-deti-se-zdravotnim-postizenim>

<http://www.inkluzevpraxi.cz/apivb/co-je-inkluze>